UBEZPIECZENIA W UNII EUROPEJSKIEJ

ŹRÓDŁA PRAWA GOSPODARCZEGO UNII EUROPEJSKIEJ:

I. Prawo pierwotne (*droit primaire, primary law*) – traktaty założycielskie, ich uzupełnienie lub modyfikacja

II. Prawo wtórne (*droit dérivé, secondary law*) – realizacja traktatów założycielskich.

Ad I. Traktaty:

W szczególności **art. 3 ust. 3 TUE**:

Unia ustanawia rynek wewnętrzny. Działa na rzecz trwałego rozwoju Europy, którego podstawą jest zrównoważony wzrost gospodarczy oraz stabilność cen, społeczna gospodarka rynkowa o wysokiej konkurencyjności zmierzająca do pełnego zatrudnienia i postępu społecznego oraz wysoki poziom ochrony i poprawy jakości środowiska. Wspiera postęp naukowo-techniczny. Zwalcza wykluczenie społeczne i dyskryminację oraz wspiera sprawiedliwość społeczną i ochronę socjalną, równość kobiet i mężczyzn, solidarność między pokoleniami i ochronę praw dziecka. Wspiera spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną oraz solidarność między Państwami Członkowskimi. Szanuje swoją bogatą różnorodność kulturową i językową oraz czuwa nad ochroną i rozwojem dziedzictwa kulturowego Europy.

Część trzecia TFUE „Polityki i działania wewnętrzne Unii”

Tytuł I – rynek wewnętrzny

Tytuł II – swobodny przepływ towarów

Tytuł III – rolnictwo i rybołówstwo

Tytuł IV – swobodny przepływ osób, usług i kapitału

Tytuł VII – reguły konkurencji

Ad II. Akty prawa wtórnego:

1. wiążące: prawodawcze, nie-prawodawcze (akty delegowane, akty wykonawcze, akty „bez przymiotnika”)

2. niewiążące: zalecenia Rady, Komisji Europejskiej, Europejskiego Banku Centralnego, opinie instytucji UE

3. akty prawa wewnętrznego: regulaminy instytucji UE, akty organu UE wiążące jedynie inny organ UE, akty normujące status prawny funkcjonariuszy UE

4. źródła prawa niepisanego: ogólne zasady prawa europejskiego, prawo zwyczajowe.

ROZPORZĄDZENIE – art. 288 TFUE

Stosowane do obiektywnie określonych sytuacji, wywołuje skutki prawne wobec pewnych kategorii osób opisanych w sposób generalny i abstrakcyjny, ma zasięg ogólny.

Wiąże instytucje Unii, państwa członkowskie, krajowe sądy, urzędy, osoby fizyczne.

Ustanawia obok praw również obowiązki dla osób fizycznych.

Cel: integracja, unifikacja.

DYREKTYWA

Jej adresatami Państwa członkowskie - wiąże państwo, do którego jest kierowana w zakresie celów, które mają być osiągnięte, pozostawiając władzom swobodę wyboru środków i form realizacji.

Cel: harmonizacja, koordynacja, konwergencja.

Możliwość wywodzenia z dyrektywy praw jednostki – wertykalny skutek bezpośredni dyrektywy w relacji organ państwa- obywatel (sprawa 41/74 Y. van Duyn v. Home Office ECR 1974 s. 1337).

Możliwość ponoszenia odpowiedzialności odszkodowawczej przez państwo w razie zaniechania implementacji lub nieprawidłowej transpozycji (sprawa C-6/90 Francovich oraz C-9/90 Bonifaci, ECR 1991 I-5357). Odpowiedzialność warunkowana 3 przesłankami:

1) dyrektywa przyznaje prawa jednostce,

2) treść uprawnień określona przez prawo unijne,

3) między naruszeniem prawa a szkodą musi istnieć związek przyczynowy.

DECYZJA

Decyzja może mieć charakter generalny i obowiązuje w całości, może mieć też charakter indywidualny, wskazując adresatów (państwa członkowskie, osoby fizyczne lub prawne).

ZALECENIE I OPINIA

Nie mają charakteru wiążącego, nie wywołują żadnych normatywnych skutków prawnych.

zalecenie – wydawane przez Radę, Komisję, Europejski Bank Centralny; dochodzi do skutku z własnej inicjatywy organu, sugeruje określone rozwiązanie w sposób autorytarny.

opinia – inspirowana działalnością innego podmiotu, mniej kategoryczne wyrażenie poglądu na daną sprawę.

DECYZJA SUI GENERIS

Zbiorcza nazwa oświadczeń woli (uchwały nienazwane, rezolucje, programy Rady, memoranda, plany, projekty, komunikaty Komisji, deklaracje Parlamentu Europejskiego, decyzje nominacyjne).

ZASADY USTROJOWE:

1. zasada pierwszeństwa prawa UE przed prawem krajowym,
2. zasada skutku bezpośredniego,
3. zasada solidarności (lojalności/lojalnej współpracy) – art. 4 ust. 3 TUE,
4. zasada subsydiarności (pomocniczości) – art. 5 ust. 3 TUE,
5. zasada proporcjonalności – art. 5 ust. 4 TUE,
6. zasada ściślejszej (wzmocnionej) współpracy – art. 20 TUE.

ZASADY SYSTEMOWE:

1. zasada kompetencji powierzonych ,
2. zasada równowagi instytucjonalnej,
3. zasada autonomii instytucjonalnej.

SKUTEK BEZPOŚREDNI ROZPORZĄDZEŃ I DYREKTYW:

Skutek bezpośredni rozporządzeń:

Od momentu wejścia w życie rozporządzenie staje się częścią krajowych porządków prawnych i musi być stosowane przez wszystkie organy krajowe i jednostki z poszanowaniem zasady pierwszeństwa prawa Unii oraz solidarności.

Rozporządzenie ma skutek bezpośredni i jako takie zdolne jest do tworzenia praw dla jednostek, które sądy krajowe muszą chronić – orzeczenie z 17.05.1972 r. w sprawie *Orsolina Leonesio v. Ministerstwo Rolnictwa i Leśnictwa* (sprawa 93/71, ECR 1972, s. 287).

Skutek bezpośredni dyrektyw:

Możliwy jedynie **bezpośredni skutek wertykalny dyrektyw –** w stosunku do norm, z których wynikają obowiązki państw członkowskich w stosunku do jednostek – orzeczenie z 19.01.1982 r. w sprawie *Becker v. Finanzamt Münster-Innenstadt* (sprawa 8/81, ECR 1982, s. 53).

Skutek bezpośredni horyzontalny niemożliwy. Państwo nie może czerpać korzyści z braku implementacji dyrektywy; państwo zobowiązane do interpretacji przepisów prawa krajowego w

świetle litery i celów tej dyrektywy – orzeczenie z 14.07.1994 r. w sprawie *Faccini Dori v. Recreb Srl* (sprawa C-91/92, ECR 1994, s. I-3325)

SWOBODY RYNKU WEWNĘTRZNEGO

- swoboda przepływu towarów;

- swoboda przepływu osób;

- swoboda przepływu kapitału;

– swoboda przepływu usług;

- swoboda przedsiębiorczości.

ETAPY INTEGRACJI GOSPODARCZEJ

1 etap – strefa wolnego handlu (zniesienie ceł między członkami strefy)

2 etap – unia celna (zniesienie ceł w stosunku wewnętrznym oraz uzgodnienie między sobą nałożenia i wysokości ceł wobec krajów poza unią celną – art. 28 ust. 1 TFUE)

3 etap – rynek wewnętrzny – *obejmuje obszar bez granic wewnętrznych, w którym jest zapewniony swobodny przepływ towarów, osób, usług i kapitału"* (art. 26 ust. 2 TFUE)

4 etap – wspólny rynek – integracja gospodarek wielu państw w jedną; wyrok w sprawie *Gaston Schul* (sprawa 15/81, ECR 1982, s. 1409) – „zniesienie wszelkich barier handlowych wewnątrz Wspólnoty w celu połączenia rynków krajowych w jeden jednolity rynek, którego warunki funkcjonowania możliwie najbardziej staną się podobne do warunków funkcjonowania rzeczywistego rynku wewnętrznego".

art. 18 TFUE – zakaz dyskryminacji bezpośredniej lub pośredniej ze względu na przynależność państwową.

SWOBODA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI, SWOBODNY PRZEPŁYW USŁUG I SWOBODNY PRZEPŁYW KAPITAŁU

art. 49 TFUE **- swoboda przedsiębiorczości:** ograniczenia swobody przedsiębiorczości obywateli jednego państwa członkowskiego na terytorium innego państwa członkowskiego są zakazane, a zakaz ten obejmuje również ograniczenia w tworzeniu agencji, oddziałów lub filii przez obywateli państwa członkowskiego, ustanowionych na terytorium innego państwa członkowskiego; z zastrzeżeniem postanowień dotyczących kapitału, swoboda przedsiębiorczości obejmuje podejmowanie i wykonywanie działalności prowadzonej na własny rachunek, jak również zakładanie i zarządzanie przedsiębiorstwami, a zwłaszcza spółkami w rozumieniu art. 54 akapit drugi, na warunkach określonych przez ustawodawstwo państwa przyjmującego dla własnych obywateli.

Przedsiębiorczość: *samodzielne i rzeczywiste wykonywanie działalności gospodarczej przy pomocy trwałego urządzenia w innym państwie członkowskim na czas nieokreślony.*

Pierwotne prowadzenie działalności – podjęcie działalności gospodarczej w innym państwie członkowskim; warunkiem posiadanie obywatelstwa jednego z państw członkowskich UE

Wtórne prowadzenie działalności – prowadzenie działalności gospodarczej w innym państwie członkowskim przez przedsiębiorcę, który prowadzi już działalność w innym państwie członkowskim; warunkiem posiadanie obywatelstwa jednego z państw członkowskich UE oraz posiadanie miejsca zamieszkania na terenie UE.

Trzy elementy (za J. Barcz):

1) samodzielne prowadzenie działalności przez przedsiębiorcę – brak podporządkowania charakterystycznego dla świadczenia pracy;

2) element stałości – ciągłość i zamiar kontynuowania;

3) element transgraniczności – zawsze działalność prowadzona na terytorium innego państwa członkowskiego.

Beneficjenci: osoby fizyczne – obywatele państw członkowskich oraz spółki (przedsiębiorstwa) utworzone w oparciu o normy prawne jednego z państw członkowskich UE i posiadające statutową siedzibę, zarząd lub główne przedsiębiorstwo wewnątrz Unii.

art. 54 TFUE – definicja **spółki:** Na potrzeby stosowania postanowień traktatowych spółki założone zgodnie z ustawodawstwem państwa członkowskiego i mające swoją statutową siedzibę, zarząd lub główne przedsiębiorstwo wewnątrz Unii są traktowane jak osoby fizyczne mające przynależność państwa członkowskiego (ust. 1). Przez spółki rozumie się spółki prawa cywilnego lub handlowego, a także spółdzielnie oraz inne osoby prawne prawa publicznego lub prywatnego, z wyjątkiem spółek, których działalność nie jest nastawiona na osiąganie zysków.

sprawa *Centros* (C-212/97, ECR 1999, s. I-1459 i n.) – naruszeniem art. 43 i 48 TWE (obecnie art. 49 i art. 54 TFUE) jest wydanie przez państwo członkowskie odmownej decyzji co do zarejestrowania filii spółki założonej zgodnie z wszystkimi wymogami prawnymi w innym państwie członkowskim i mającej tam siedzibę.

sprawa *Steinhauser v. miasto Biarritz* (sprawa 187/84, ECR 1985, s. 1819) – odmowa władz miasta, które nie pozwoliły malarzowi z RFN prowadzącemu tam działalność gospodarczą na udział w przetargu, niezgodna z art. 43 TWE (obecnie art. 49 TFUE).

Wyjątki - art. 51 TFUE, art. 52 TFUE:

Wykonywanie władzy publicznej. Pojęcie władzy publicznej omówione w sprawie *Reyners (*sprawa 2/74, ECR 1974, s. 631): władza publiczna wyłania się z suwerenności i majestatu państwa, a temu, kto ją wykonuje daje możliwość sięgnięcia do uprawnień specjalnych, przywilejów związanych ze sprawowaniem władzy publicznej i stosowania środków przymusu wobec obywateli.

Możliwe ograniczenie swobody z uwagi na względy porządku publicznego, bezpieczeństwa publicznego i zdrowia publicznego.

art. 56 TFUE – **swobodny przepływ usług:** ograniczenia w swobodnym świadczeniu usług wewnątrz Unii są zakazane w odniesieniu do obywateli państw członkowskich mających swe przedsiębiorstwo w państwie członkowskim innym niż państwo odbiorcy świadczenia.

definicja **usługi** (art. 57 TFUE) – świadczenie wykonywane zwykle za wynagrodzeniem w zakresie, w jakim nie jest ono objęte postanowieniami o swobodnym przepływie towarów, kapitału i osób.

ETS wskazał na podstawowe elementy usługi:

1) transgraniczność;

Pojawić się muszą elementy związane z co najmniej dwoma państwami członkowskimi.

a) czynną swoboda świadczenia usług (usługodawca z jednego państwa członkowskiego przemieszcza się do drugiego państwa członkowskiego, by tam świadczyć usługi),

b) bierna swoboda świadczenia usług (usługobiorca z jednego państwa członkowskiego przyjeżdża do drugiego państwa członkowskiego),

c) granicę przekracza sama usługa,

d) usługa świadczona na terenie państwa niebędącego Państwem Członkowskim UE na rzecz usługobiorcy z jednego państwa członkowskiego przez usługodawcę z innego państwa członkowskiego,

2) odpłatność;

Konieczne jest wynagrodzenie, aby dana aktywność podlegała pod przepisy o swobodzie świadczenia usług – sprawa 16/93 *Tolsma v. Inspecteur der Omzetbelasting* (ECR 1994, s. I-743)

3) czasowy (niestały charakter świadczenia usług) – działalność świadczona w sposób ciągły staje się prowadzeniem działalności gospodarczej lub przedsiębiorstwa na terenie innego państwa członkowskiego.

Zakres podmiotowy swobody – osoby fizyczne oraz podmioty gospodarcze funkcjonujące na terenie Unii Europejskiej (muszą być: obywatelami UE, podmiotami prawa według prawa jednego z państw członkowskich).

art. 62 TFUE – ograniczenia swobody świadczenia usług (porządek publiczny, bezpieczeństwo publiczne, zdrowie publiczne).

art. 58 ust. 2 TFUE – liberalizacja usług bankowych i ubezpieczeniowych związanych z przepływem kapitału realizowana jest w zgodzie z liberalizacją przepływu kapitału.

art. 63 TFUE – **swobodny przepływ kapitału**: zakazane są wszelkie ograniczenia w przepływie kapitału (ust. 1) i w płatnościach (ust.2) między państwami członkowskimi oraz między państwami członkowskimi a państwami trzecimi [bezpośrednia skuteczność]

sprawa *Luisi i Carbone* 286/82 i 26/86, ECR 1984, s. 377 i n.: – przepływ kapitału polega na operacji finansowej ukierunkowanej na zdeponowanie określonej sumy lub na jej zainwestowanie, a płatność

stanowi transfer waluty, świadczenie wzajemne w ramach transakcji; dopuszczona możliwość swobodnego przekraczania granicy pomiędzy państwami członkowskimi w celu otrzymania świadczenia; przewiezienie pieniędzy nie może być traktowane jako przepływ kapitału, jeżeli związane jest z obowiązkiem płatniczym wynikającym m.in. z nabywania usług.

Przy usługach ubezpieczeniowych zniesienie barier w transferowaniu składek, odszkodowań i innych świadczeń.

Ograniczenie swobody przepływu kapitału w **art. 65 TFUE.**

DYREKTYWY ZWIĄZANE Z JEDNOLITYM RYNKIEM USŁUG UBEZPIECZENIOWYCH

Uznaje się, że europejski jednolity rynek ubezpieczeń (*Single European Insurance Market)* powstał 1 lipca 1994 r. – była to data, w której państwa członkowskie UE miały obowiązek implementować dyrektywy III generacji prawa ubezpieczeniowego: dyrektywę 92/96/EWG o ubezpieczeniach na życie dyrektywę 92/49/EWG dotyczącą pozostałych ubezpieczeń gospodarczych.

Reguła *home state control* – co do zasady nadzór i kontrolę nad działalnością ubezpieczycieli wewnątrz Unii Europejskiej sprawuje organ właściwy ze względu na główną siedzibę ubezpieczyciela, a wydane przez niego zezwolenie na podejmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej jest wiążące również na terytorium pozostałych państw członkowskich UE – *single european passport* – o ile co innego nie wynika z treści konkretnego zezwolenia; wyjątkiem przypadki powołania się przez organ nadzoru danego państwa członkowskiego na klauzulę dobra ogólnego lub powszechnego.

Reguły podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej w regulacjach unijnych podlegały ewolucji.

Odrębne regulacje dla ubezpieczeń na życie oraz pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (tzw. dyrektywy *life* i *non-life*).

DYREKTYWY I GENERACJI:

Pierwsza Dyrektywa Rady nr 73/239/EWG z 24.07.1973 r. dotycząca koordynacji przepisów w zakresie podejmowania i prowadzenia działalności w zakresie ubezpieczeń bezpośrednich poza ubezpieczeniami na życie

Pierwsza Dyrektywa Rady nr 79/267/EWG z 05.03.1979 r. dotycząca koordynacji przepisów w zakresie podejmowania i prowadzenia działalności w zakresie ubezpieczeń bezpośrednich w dziedzinie ubezpieczeń na życie (uchylona)

Lata 70. XX wieku.

- dyrektywy określały: ogólne zasady działalności ubezpieczeniowej oraz wymóg uzyskania zezwolenia na prowadzenie tej działalności w innym państwie członkowskim;
- przyjęcie w zakresie ubezpieczeń gospodarczych swobody przedsiębiorczości;
- konieczność dostosowywania się do odmiennych szczegółowych regulacji obowiązujących w państwach członkowskich.

Biała Księga Komisji Europejskiej z 1985 r. :

- planowane utworzenie do 1993 r. Europejskiego Rynku Wewnętrznego, a w ramach rynku ubezpieczeń gospodarczych: przekazanie kompetencji nadzoru nad transgraniczną działalnością ubezpieczeniową państwo głównej siedziby ubezpieczyciela (a nie państwom świadczenia usług) oraz zharmonizowanie podstawowych przepisów prawa materialnego i kolizyjnego dotyczących umowy ubezpieczenia.

DYREKTYWY II GENERACJI:

Druga Dyrektywa Rady Nr 88/357/EWG z 22.06.1988 r. dotycząca koordynacji przepisów w zakresie podejmowania i prowadzenia działalności w zakresie ubezpieczeń bezpośrednich poza ubezpieczeniami na życie, ustalenie przepisów ułatwiających skuteczną realizację swobody świadczenia usług i zmian do dyrektywy nr 73/239/EWG

Dyrektywa Rady Nr 90/619/EWG z 08.11.1990 r. dotycząca koordynacji przepisów w zakresie podejmowania i prowadzenia działalności w zakresie ubezpieczeń bezpośrednich na życie, ustalenie przepisów ułatwiających skuteczną realizację swobody świadczenia usług i zmian do dyrektywy Nr 79/267/EWG (uchylona)

Dyrektywy drugiej generacji dopuszczały co do zasady świadczenie usług ubezpieczeniowych w innych państwach członkowskich, bez utrzymywania stałej siedziby, z zachowaniem jednak pewnych ograniczeń.

- *Reguła antykumulacyjna* – nie pozwalała na jednoczesne korzystanie przez ten sam podmiot ze swobody świadczenia usług i ze swobody przedsiębiorczości. Zakład ubezpieczeń otwierający oddział w innym państwie nie mógł jednocześnie wysyłać z centrali agentów, którzy świadczyliby usługi na terenie tego państwa członkowskiego;

- Konieczność uzyskania licencji w państwie przyjmującym oraz pełnego poddania miejscowym przepisom i nadzorowi w celu świadczenia usług, w zakresie ubezpieczeń ryzyk masowych;

- Orzecznictwo ETS wykluczyło możliwość dublowania wymogów spełnionych w państwie pochodzenia;

- Zliberalizowane zwłaszcza usługi dotyczące tzw. ubezpieczeń wysokiego ryzyka (transport lotniczy, statki, duże przedsiębiorstwa) – brak wymogu uzyskania licencji i szczególnej kontroli.

DYREKTYWY III GENERACJI:

W latach 90. XX wieku wprowadzona jednolita licencja ubezpieczeniowa.

Dyrektywa Rady Nr 92/96/EWG z 10.11.1992 r. dotycząca koordynacji przepisów odnoszących się do ubezpieczeń bezpośrednich na życie i zmieniająca dyrektywy 79/267/EWG i 90/619/EWG (trzecia

dyrektywa o ubezpieczeniach na życie) – utraciła moc prawną, zastąpiona została dyrektywą 2002/83/WE

Dyrektywa Rady 92/49/EWG z 18.06.1992 r. w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do ubezpieczeń bezpośrednich innych niż ubezpieczenia na życie oraz zmieniająca dyrektywy 73/239/EWG i 88/357/EWG (trzecia dyrektywa w sprawie ubezpieczeń innych niż ubezpieczenia na życie)

- Jednolita licencja - licencja wydana w państwie siedziby uprawnia do działania na terenie całej Unii Europejskiej w jednej z form prawnych wskazanych w Dyrektywach Pierwszej Generacji, zakres licencji ograniczony do danej klasy ubezpieczeń;
    - Nadzór ze strony państwa macierzystego (państwa pochodzenia) – wykonywany również wówczas, gdy działalność zakładu ubezpieczeń na terenie innego państwa członkowskiego;
    - cofnięcie licencji możliwe z podaniem uzasadnienia; podstawowe powody: naruszenie warunków licencji (o charakterze prawnym lub finansowym), niepodjęcie działalności w ciągu 12 miesięcy od otrzymania licencji;
    - warunek otrzymania licencji: kondycja finansowa zakładu ubezpieczeń i prowadzenie działalności zgodnie z wymogami określonymi przez prawo unijne,
    - organy nadzoru w państwie macierzystym prowadzą kontrolę w zakresie: aktywów, zakresu pokrywanego ryzyka, reasekuracji, funduszy gwarancyjnych na pokrycie wypłat, kosztów działalności, historii, udziałowców, struktury, kwalifikacji personelu, reputacji.
    - Niedopuszczalne nakładanie wymogów dotyczących utrzymywania rezerw kapitałowych w kraju prowadzenia działalności oraz sposobu inwestowania środków.
    - jeśli ubezpieczyciel chce założyć filię na terenie innego państwa członkowskiego, powinien zawiadomić władze państwa macierzystego – państwa siedziby głównej.
- <u>Brak materialnej kontroli</u> firm ubezpieczeniowych we wszystkich Państwach Członkowskich; ubezpieczyciele nie muszą uzyskiwać urzędowej akceptacji rodzajów produktów, warunków umów i składek; nie muszą poddawać ogólnych warunków umów wstępnemu zatwierdzaniu przez organy nadzorcze.
- System kontroli normatywnej (system morski); kontrola prowadzona dopiero po wprowadzeniu danego ubezpieczenia na rynek (tzw. kontrola *ex post facto*).
- Możliwość określania wiążących standardów minimalnych polis i narzucania obowiązkowych klauzul (np. dotyczących prawa właściwego w umowach z osobami fizycznymi), możliwość badania zgodności umów z warunkami licencji.

- Dla ubezpieczeń na życie: wymogi zapewnienia przejrzystości zobowiązań obu stron i prawa odstąpienia ubezpieczonego w ciągu 14-30 dni; obowiązki informacyjne (szczegółowe informacje związane z polisą, zasadami wyliczania odsetek oraz kalkulacją rezerw).

- Dobro powszechne – stanowi kryterium ograniczające swobodę świadczenia usług, wyłączność kontroli państwa macierzystego ubezpieczyciela oraz autonomię wybory prawa; kryteria umożliwiające ograniczenie swobody działalności ubezpieczeniowej:

  - środki obiektywnie uzasadnione i proporcjonalne do dobra, które ma być chronione;

  - środki stosowane bez dyskryminacji w stosunku do podmiotów z innych państw członkowskich;

  - nie dublują instrumentów prawnych, które są przyjęte przez prawo państwa członkowskiego głównej siedziby ubezpieczyciela.

INNE WYBRANE DYREKTYWY:

Dyrektywa Rady Nr 91/674/EWG z 19.12.1991 r. dotycząca sprawozdań firm ubezpieczeniowych – ujednolicone zasady sporządzania sprawozdań w zakresie bilansu, jak i rachunku zysków i strat.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Nr 2001/17/WE z 19.03.2001 r. dotycząca harmonizacji w zakresie reorganizacji i likwidacji instytucji ubezpieczeniowych – wspólne zasady postępowania w razie złej sytuacji finansowej instytucji ubezpieczeniowych – zawieszanie działalności, restrukturyzacja przymusowa na podstawie decyzji instytucji nadzorczej.

UBEZPIECZENIE OC POSIADACZY POJAZDÓW MECHANICZNYCH:

Dyrektywa 2009/103/WE z 16 września 2009 r. dotycząca ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej wynikającej z użytkowania pojazdów mechanicznych oraz obowiązku ubezpieczenia w tym zakresie. Uchyliła dotychczasowe pięć dyrektyw z tej materii: dyrektywę 72/166/EWG, 84/5/EWG, 90/232/EWG, 2000/26/WE i 2005/14/WE.

Przed Jednolitym Rynkiem Usług System Zielonej Karty funkcjonujący od 1 stycznia 1953 r.

Obecny system nie wymaga od obywateli UE posiadania Zielonej Karty.

- Zasada obowiązkowego i powszechnego ubezpieczenia OC obejmującego całe terytorium UE,

- brak konieczności osobnego ubezpieczania się na poszczególne państwa członkowskie,

- odszkodowanie według prawa kraju wystąpienia szkody dla każdego poszkodowanego na ciele i majątku w związku z ruchem pojazdów – zgodnie z minimalnymi kwotami przewidzianymi w dyrektywie: w przypadku szkód na osobie – minimalna suma gwarancyjna w wysokości 1.000.000 EUR na jednego poszkodowanego lub 5.000.000 EUR na jedno zdarzenie szkodowe, niezależnie od liczby poszkodowanych; w przypadku szkód materialnych – 1.000.000 EUR na jedno zdarzenie szkodowe, niezależnie od liczby poszkodowanych (przewidziano możliwość ustanowienia okresu przejściowego na dostosowanie minimalnych sum gwarancyjnych).

- Państwo członkowskie powinno zapewnić, żeby ubezpieczenie obejmowało: odpowiedzialność cywilną związaną z użytkowaniem pojazdów mechanicznych, szkody materialne i szkody na osobie, szkody powstałe na terytorium innych państw członkowskich, szkodę lub uszczerbek na zdrowiu poniesione przez obywateli państw członkowskich podczas podróży pomiędzy dwoma państwami.

- Krajowa instytucja gwarancyjna odpowiada również za naprawienie na tych samych zasadach szkód wyrządzonych na obszarze jej działania przez nieubezpieczonego sprawcę, bez względu na jego kraj pochodzenia.

- Krajowa instytucja ma zbierać informacje o pojazdach z innych państw członkowskich biorących udział w wypadku w celu przekazania ich do państwa pochodzenia pojazdu.

- Dyrektywa określa odrębne wymogi dla pojazdów spoza UE – taki pojazd musi, zanim wjedzie na terytorium, na którym obowiązuje Traktat, posiadać ważną zieloną kartę albo świadectwo ubezpieczenia granicznego, stwierdzające, że pojazd jest ubezpieczony.

POŚREDNICTWO UBEZPIECZENIOWE:

Dyrektywa 2002/92/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 9 grudnia 2002 r. w sprawie pośrednictwa ubezpieczeniowego.

Pośrednik ubezpieczeniowy: osoba fizyczna lub prawna, która podejmuje lub prowadzi pośrednictwo ubezpieczeniowe za wynagrodzeniem polegające na wprowadzaniu, proponowaniu lub przeprowadzaniu innych prac przygotowawczych do zawarcia umów ubezpieczenia lub zawieraniu takich umów, lub udzielaniu pomocy w administrowaniu i wykonywaniu takich umów, w szczególności w przypadku roszczenia /brak podziału na brokerów i agentów ubezpieczeniowych/

Cele dyrektywy:

- poprawa realizacji swobody przedsiębiorczości oraz swobody świadczenia usług przez agentów ubezpieczeniowych;

- zapewnienie wysokiego poziomu ochrony klientów i ułatwienie im wyboru produktów ubezpieczeniowych;

- określenie warunków rejestracji i prowadzenia działalności;

- rejestracja w państwie członkowskim siedziby – możliwość prowadzenia działalności na terenie UE zgodnie z zasadą swobody przedsiębiorczości i swobody świadczenia usług;

- wymóg posiadania ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej zawodowej na wypadek zaniedbania zawodowego;

- obowiązki informacyjne pośredników w stosunku do klientów (uzasadnienie dla rekomendacji produktów ubezpieczeniowych, informacje o pośrednik, w tym na temat posiadania akcji w zakładzie ubezpieczeń.

REASEKURACJA:

W zakresie reasekuracji – dotyczy reasekuracji wykonywanej przez wyspecjalizowane zakłady reasekuracji, nieangażujące się w bezpośrednią działalność ubezpieczeniową – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Nr 2005/68/WE z 16.11.2005 r. w sprawie reasekuracji:

- wymagane uzyskanie jednolitego zezwolenia od państwa, w którym zakład reasekuracji ma główną siedzibę – jednolita licencja umożliwiająca zakładowi wykonywanie działalności na terenie UE na podstawie swobody przedsiębiorczości lub swobody świadczenia usług;
- państwa, w którym zakład korzysta ze swobody przedsiębiorczości lub swobody świadczenia usług nie może domagać się uzyskania nowego zezwolenia;
- zakład reasekuracji nie powinien podlegać dodatkowemu nadzorowi lub kontrolom.

SOLVENCY II – KOLEJNY ETAP INTEGRACJI

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Wypłacalność II – *Solvency II*)

Obecnie: Solvency I – system wymogów kapitałowych wprowadzony w latach 70.

Z początkiem listopada 2012 r. miała uchylić dyrektywy:

64/225/EWG, 73/239/EWG, 73/240/EWG, 76/580/EWG, 78/473/EWG, 84/641/EWG, 87/344/EWG, 88/357/EWG, 92/49/EWG, 98/78/WE, 2001/17/WE, 2002/83/WE i 2005/68/WE.

3 lipca 2012 r. Parlament Europejski uchwalił tzw. dyrektywę naprawczą (quick-fix directive), która ustanawia nowe daty transpozycji przez państwa członkowskie (30 czerwca 2013 r.) i wejścia w życie dyrektywy Wypłacalność II (1 stycznia 2014 r.).

Dyrektywa Omnibus II, która objaśnia zadania nowych organów nadzoru, szczególnie w zakresie ubezpieczeń i zawiera poprawki do Dyrektywy Solvency II.

Dyrektywa Solvency II:

- Nowy system wymogów kapitałowych oraz procedur związanych z zarządzaniem zakładami ubezpieczeń;
- Dalsza harmonizacja praw państw członkowskich w zakresie reguł dotyczących ubezpieczeń i reasekuracji w celu ułatwienia świadczenia usług ubezpieczeniowych na rynku wewnętrznym;
- Dotyczy ubezpieczeń na życie i pozostałych ubezpieczeń bezpośrednich oraz reasekuracji. Co do zasady jeden zakład ubezpieczeń nie może prowadzić działalności w zakresie ubezpieczeń na Zycie i pozostałych ubezpieczeń bezpośrednich;

- Reguluje: podejmowanie działalności gospodarczej w zakresie ubezpieczeń bezpośrednich i reasekuracji; nadzór nad grupami ubezpieczycieli; reorganizację i likwidację zakładów ubezpieczeń bezpośrednich;
- Podejmowanie działalności na podstawie zezwolenia uzyskanego w państwie siedziby,

- System Solvency II oparty na trzech filarach:
  - filar I - skoncentrowany na wymogach ilościowych: określenie wartości aktywów, pasywów i kapitału (harmonizacja zasad obliczania rezerw ubezpieczeniowych);
  - filar II – skoncentrowany na działaniach nadzorczych: dokonanie jakościowego przeglądu procesów zarządzania ryzykiem wewnątrzzakładowym;
  - filar III – dotyczący sprawozdawczości nadzorczej i upubliczniania informacji przez zakłady ubezpieczeń, zwłaszcza o finansowym charakterze.

- **Wprowadza: minimalny wymóg kapitału (MCR - *Minimum Capital Requirement*) oraz kapitałowy wymóg wypłacalności/ pożądany poziom kapitału (SCR- *Solvency Capital Requirement*),**

Kapitałowy Wymóg Wypłacalności (SCR) - poziomu kapitału, który umożliwia zakładowi ubezpieczeń zaabsorbowanie znacznych nieprzewidzianych strat oraz który daje rozsądne zabezpieczenie ubezpieczonym i beneficjentom. Kiedy zakład ubezpieczeń nie spełnia wymogu SCR , wówczas będzie on zobowiązany do uzupełnienia kapitału do poziomu spełniającego warunek SCR, we właściwym czasie, w oparciu o konkretny i wykonalny harmonogram zatwierdzony przez nadzór; docelowy poziom kapitału dla zakładów ubezpieczeń;

W załączniku nr IV do dyrektywy wzór na obliczanie SCR

Minimalny Poziom Kapitału (MCR), odzwierciedla poziom kapitału, poniżej którego może nastąpić ostateczna interwencja nadzoru, np. zakaz sprzedaży polis firmy i zbycie istniejącego portfela bądź przekazanie portfela racjonalnie wybranej i wiarygodnej stronie trzeciej.

- 2.2 miliony euro dla zakładów ubezpieczeń *non-life;*
- 3.2 mililony euro dla zakładów oferujących ubezpieczenia na życie;
- 3.2 miliony euro dla podmiotów prowadzących działalność w zakresie reasekuracji.

HARMONIZACJA MATERIALNYCH PRZEPISÓW O UMOWIE UBEZPIECZENIA

Przepisy prawa materialnego w zasadzie niezharmonizowane – wyjątek relacje konsumenckie i obowiązki informacyjne.

PEICL (Principles of European Insurance Contract Law), Insurance Restatement; opublikowane przez wydawnictwo Sellier w 2009 r., strona: *www.restatement.info*

Akademicki projekt przygotowany przez grupę studyjną Project Group Restatement of European Insurance Contract Law (Uniwersytet w Insbrucku) – członek z RP dr Dariusz Fuchs. Nie ma charakteru obowiązującego prawa.

Możliwe role:

- model dla prawodawcy europejskiego;
- model dla prawodawcy krajowego;
- instrument opcjonalny (umowa z elementem transgranicznym)

Zakres podmiotowy i przedmiotowy:

Stosowane do ubezpieczeń gospodarczych bezpośrednich, nie znajdują zastosowania do reasekuracji.

Część postanowień w razie wyboru PEICL ma charakter bezwzględnie wiążący.

Regulacja:

a) obowiązki przedkontraktowe;
b) zawarcie umowy,
c) dokument ubezpieczenia,
d) ryzyko ubezpieczeniowe,
e) składka,
f) przedawnienie roszczeń.

Polska Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego przyjęła PEICL jako podstawę dla dalszych prac nad regulacją umowy ubezpieczenia.

PRAWO WŁAŚCIWE:

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) - art. 7 Rzym I

Artykuł 7
Umowy ubezpieczenia
1. Niniejszy artykuł stosuje się do umów, o których mowa w ust. 2, niezależnie od tego, czy ryzyko ubezpieczeniowe umiejscowione jest w państwie członkowskim, a także do wszystkich umów ubezpieczenia obejmujących ryzyka umiejscowione na terytorium państw członkowskich. Niniejszego artykułu nie stosuje się do umów reasekuracji.
2. Umowa ubezpieczenia obejmująca duże ryzyko w rozumieniu art. 5 lit. d) pierwszej dyrektywy Rady 73/239/EWG z dnia 24 lipca 1973 r. w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do podejmowania i prowadzenia działalności w dziedzinie ubezpieczeń bezpośrednich (innych niż ubezpieczenia na życie) [16] podlega prawu wybranemu przez strony zgodnie z art. 3 niniejszego rozporządzenia.
W zakresie, w jakim strony nie dokonały wyboru prawa, umowa ubezpieczenia podlega prawu państwa, w którym ubezpieczyciel ma miejsce zwykłego pobytu. Jeżeli ze wszystkich okoliczności

sprawy wyraźnie wynika, że umowa pozostaje w znacznie ściślejszym związku z innym państwem, stosuje się prawo tego innego państwa.
3. W przypadku umów ubezpieczenia innych niż umowy objęte ust. 2 jako prawo właściwe strony mogą wybrać, zgodnie z art. 3, jedynie:
a) prawo państwa członkowskiego, w którym umiejscowione jest ryzyko ubezpieczeniowe w chwili zawarcia umowy;
b) prawo państwa, w którym ubezpieczający ma miejsce zwykłego pobytu;
c) w przypadku ubezpieczenia na życie – prawo państwa członkowskiego, którego obywatelem jest ubezpieczający;
d) w przypadku umowy ubezpieczenia obejmującej ryzyka ograniczone do zdarzeń występujących w jednym państwie członkowskim innym niż państwo członkowskie, w którym umiejscowione jest ryzyko ubezpieczeniowe – prawo tego państwa;
e) jeżeli ubezpieczający będący stroną umowy ubezpieczenia objętej niniejszym ustępem prowadzi działalność handlową lub przemysłową, lub wykonuje wolny zawód, a umowa ubezpieczenia obejmuje co najmniej dwa ryzyka ubezpieczeniowe związane z tą działalnością i umiejscowione w różnych państwach członkowskich – prawo jednego z tych państw członkowskich lub prawo państwa miejsca zwykłego pobytu ubezpieczającego.
Jeżeli w przypadkach określonych w lit. a), b) lub e) państwa członkowskie, o których mowa, przyznają większą swobodę wyboru prawa właściwego dla umowy ubezpieczenia, strony mogą skorzystać z tej swobody.
W zakresie, w jakim strony nie dokonały wyboru prawa zgodnie z niniejszym ustępem, umowa taka podlega prawu państwa członkowskiego, w którym umiejscowione jest ryzyko ubezpieczeniowe w chwili zawarcia umowy.
4. Do umów ubezpieczenia, w przypadku których państwo członkowskie wprowadza obowiązek ubezpieczenia, stosuje się następujące reguły dodatkowe:
a) umowa ubezpieczenia nie czyni zadość obowiązkowi ubezpieczenia, o ile nie są zachowane szczegółowe przepisy odnoszące się do danego ubezpieczenia przyjęte przez państwo członkowskie, które nakłada ten obowiązek. W przypadku gdy prawo państwa członkowskiego, w którym umiejscowione jest ryzyko ubezpieczeniowe, oraz prawo państwa członkowskiego, które nałożyło obowiązek ubezpieczenia, pozostają w sprzeczności, stosuje się przepisy tego ostatniego;
b) na zasadzie odstępstwa od ust. 2 i 3 państwo członkowskie może postanowić, że umowa ubezpieczenia podlega prawu państwa członkowskiego, które nakłada obowiązek ubezpieczenia.
5. Do celów ust. 3 akapit trzeci i ust. 4, w przypadku gdy umowa obejmuje ryzyka umiejscowione w więcej niż jednym państwie członkowskim, uznaje się, że umowa składa się z kilku umów, z których każda dotyczy tylko jednego państwa członkowskiego.
6. Do celów niniejszego artykułu państwo, w którym umiejscowione jest ryzyko ubezpieczeniowe, ustala się zgodnie z art. 2 lit. d) drugiej dyrektywy Rady 88/357/EWG z dnia 22 czerwca 1988 r. w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do ubezpieczeń bezpośrednich innych niż ubezpieczenia na życie i ustanowienia przepisów ułatwiających skuteczne korzystanie ze swobody świadczenia usług [17], natomiast w przypadku ubezpieczenia na życie państwem, w którym umiejscowione jest ryzyko, jest państwo zobowiązania w rozumieniu art. 1 ust. 1 lit. g) dyrektywy 2002/83/WE.